

Bór chrobotkowy

1. O siedlisku

Bory chrobotkowe są postacią borów suchych, czyli lasów sosnowych na ubogim i suchym podłożu. W drzewostanie bezwzględnie dominuje sosna zwyczajna, która rośnie wolno w takich skrajnych warunkach. Bory te porastają ubogie i suche siedliska piaszczyste, najczęściej gleby bielicowe na wydmach. Siedlisko to zawdzięcza swoją nazwę chrobotkom – porostom, których białawoszare kobierce nadają mu niepowtarzalny, charakterystyczny wygląd. Spośród wielu spotykanych tu gatunków krzaczkowatych porostów, wymienić można chrobotki: reniferowy, leśny i wysmukły. Rośliny zielne i leśne krzewinki (np. borówki) stanowią jedynie dodatek do porostowo-mszystego kobierca. Występujące u nas bory chrobotkowe rzadko są trwałym typem zbiorowiska leśnego na najsuchszych i najuboższych glebach. Ich obecność najczęściej związana była z działaniem człowieka, a mianowicie z intensywnym, wielowiekowym użytkowaniem suchych borów przez ludność wiejską, polegającym na zbieraniu gałęzi na opał oraz grabieniu mchów i porostów stosowanych dawniej do uszczelniania ścian i dachów chat.

2. Problemy

W Polsce od lat obserwuje się gwałtowny proces zanikania borów chrobotkowych i pojawianie się w ich miejscu borów suchych i świeżych o runie trawiastym lub mszystym. Powodem jest eutrofizacja, czyli wzrost żyzności tych siedlisk, w wyniku której trawy i mchy bardzo szybko i skutecznie wypierają chrobotki oraz inne porosty. W przeszłości systematyczne zubażanie leśnego runa sprzyjało zachowaniu borów chrobotkowych. Współcześnie już od dziesięcioleci nikt nie grabi ściółki z igieł, nie zbiera masowo gałęzi i posuszu, ani nie pozyskuje mchów na rozległych powierzchniach.

3. Działania

Najważniejszym sposobem ochrony tego siedliska jest naśladowanie procesów, które w przeszłości umożliwiały jego istnienie. W tym celu usuwa się zalegające martwe drewno (konary, gałęzie) powstałe w wyniku procesów naturalnych (od wiatru, okiści itp.) oraz drewno po zabiegach pielęgnacyjnych i trzebieżach.

4. Przykłady z nadleśnictw

Usuwanie martwego drewna pochodzącego z procesów naturalnych oraz działań gospodarczych stosuje się w borach chrobotkowych położonych w kilku nadleśnictwach. Drewno leżące albo usuwa się poza obręb siedliska i pozostawia do naturalnego rozkładu.

Tego typu działania projektowe realizuje się na 5 obszarach Natura 2000, na powierzchni ponad 1 200 ha.

5. Ciekawostki

Porosty to efekt symbiozy grzybów z zielenicami lub sinicami (w przypadku chrobotków – z zielenicami). Dzięki temu porosty stanowią organizmy pionierskie, zdolne zasiedlać najbardziej skrajnie i niegościnne siedliska. Natura relacji grzyb – zielenica też nie jest oczywista: niekoniecznie musi być to symbioza.

Paradoksalnie bory chrobotkowe podobne są do borów bagiennych. W obu siedliskach jest bardzo ubogo pod względem żyzności i choć różnią się skrajnie pod względem wilgotności, sosny rosną w podobny sposób – wolno i nie osiągają nigdy imponujących rozmiarów.

Wskutek zaniku borów chrobotkowych, niektóre gatunki porostów, jak np. chrobotek alpejski, są w Polsce coraz rzadsze i zagrożone wyginięciem, w związku z czym objęte zostały ochroną gatunkową.

Nazwa chrobotki pochodzi od słowa „chrobotać”, czyli od dźwięku, jaki wydają wysuszone porosty kruszące się pod stopami. W okresach wyższej wilgotności porosty te miękną, stają się elastyczne i charakterystyczny dźwięk nie jest już słyszalny.

6. Mapa

Cybinka, Karwin, Skwierzyna, Łągów, Łomża, Myszyniec, Międzychód

Z komentarzem [AK1]: Uwaga! Każdy z rozdziałów 3-23 musi mieć infografikę w postaci mapy Polski z zaznaczonymi nadleśnictwami realizującymi dane działania.